

SIMONE ATTILIO BELLEZZA
THE SHORE OF EXPECTATIONS
A CULTURAL STUDY OF THE SHISTDESIATNYKY

*Edmonton, Toronto: Canadian Institute
of Ukrainian Studies Press, 2019.*

Чи багато пересічний українець знає про шістдесятників? Мабуть, завдяки старанням кінематографістів й «ефектові Барбрі Стрейзанд» трохи більше відомо про Стуса. Певний відсоток людей чули про Ліну Костенко, можливо, навіть читали її твори, хоча навряд чи пов'яжуть її з епохою після розвінчання культу Сталіна. Можна припустити, знайдеться чимало людей, які чудово пам'ятають, що червоний – то любов, а чорний – то журба. Всі, хто вчився у школі, знають про те, що вибирати можна все на світі, але не Батьківщину. Та чи швидко пересічний українець згадає, що ці рядки належать шістдесятникам?

Попри зусилля наукових інституцій у сучасному інформаційному просторі бракує дискурсу шістдесятників. Тим паче трохи дивно, що концептуальну й розгорнуту студію «The Shore of Expectations: A Cultural Study of the Shistdesiatnyky» («Берег очікування: культурологічне дослідження шістдесятників») написав не українець, а італійський історик-україніст. Заради справедливості варто сказати, що Симоне Белеца провів чимало часу в Україні, записуючи інтерв'ю з героями дослідження та працюючи в приватних архівах у пошуках джерельної бази. Та, напевно, українцям в Україні було би простіше це зробити.

Звісно, погляд іззовні на будь-яке культурне явище необхідний, бо дає змогу скоригувати оптику й об'єктивніше оцінити його. Особливо важли-

во це для явищ, які формувалися й існували в колоніальних умовах, коли будь-яку думку вважали за «об'єктивну» й «наукову», якщо вона походила від метрополії або була схвалена нею. Падіння імперії не розв'язує проблеми заангажованості, адже в постколоніальних умовах, як правило, відбувається зворотне викривлення явища: колишня колонія, здобувши суверенітет, без критичного аналізу заперечує все, пов'язане з метрополією, маркуючи його як травматичне й прагнучи натомість до надмірного піднесення тих явищ, що асоціюються з потягом до свободи, створенням чи підсиленням власної ідентичності.

У сучасному українському літературознавстві творчість покоління 1960-х найчастіше трактують як продовження національного, чи пак національно-патріотичного руху, своєрідну тяглість традицій від Шевченка через Франка й Лесю Українку, Хвильового та Курбаса до Симоненка, Драча і Стуса. Однак, на думку автора, такий погляд некоректний, бо наголосує саме українськість шістдесятників і не враховує радянського контексту, в якому вони народилися, навчалися й формувалися. Вітчизняні дослідники часто навіть відкидають той факт, що багато хто з шістдесятників був відданим комсомольцем чи комуністом, прихильником радянської ідеології. Белеца підкреслює це в передмові.

Книжка цінна для нас, по-перше, тим, що пропонує незаангажований радянським вихованням і освітою погляд на шістдесятників, погляд з іншого культурного середовища. Вона висвітлює ті аспекти руху, що їх із різних міркувань не помічають чи не хочуть помічати вітчизняні дослідники. По-друге, автор аналізує шістдесятництво саме як культурне явище, представники якого хоч і дозволяли собі конфронтацію з радянською владою, але не заперечували комунізму як світоглядної системи.

Белеца прагне з'ясувати, чому шістдесятники залишилися тільки в площині культури й не змогли перейти в площину політики. Вони не мали спільної програми, достатньої енергії та людських ресурсів, щоб перетворитися в потужний політичний рух, якого потребувало українське суспільство. Фактично вони не протистояли марксистсько-ленінській ідеології, їхнє невдоволення викликало радше те, що влада своїми діями й гаслами суперечила цим ідеям. Вони, як показує автор, ідентифікували себе як частину великого союзу народів, що прагне зберегти свої національні особливості.

Шістдесятники виступали проти тотальної русифікації української культури, освіти, науки, що аж ніяк не суперечило ключовим постулатам ленінізму та положенням Конституції Української РСР. Тому навряд чи їх можна вважати за бунтарів і революціонерів.

Помилково, як показує Белеца, буде сприймати шістдесятників як монолітну прозахідну, проєвропейську силу. Хоч вони й підтримували зв'язки із західною еміграцією, однак не слід забувати, що декотрі з-поміж них навчалися в московських університетах (наприклад, Ліна Костенко, Микола Вінграновський) або ж тісно підтримували зв'язки з російськими шістдесятниками й дисидентами. Вони не так тягнулися до центру метрополії, як шукали собі підтримки в протистоянні партійному керівництву. Складається враження, що якби російські й українські шістдесятники об'єдналися, конфронтація не вийшла би за межі Союзу.

Проаналізувавши діяльність окремих постатей, чия творча або громадська активність припала на 1960-ті (сам автор визнає, що дехто з них належить до шістдесятників суто технічно), Белеца показує, що вони зробили потужний внесок у розвиток української культури, але їм забракло єдності, політичної волі й політичного лідера, який міг би чітко сформулювати єдину програму шістдесятників і визначити їхні пріоритети. Вони, за влучним означенням Ліни Костенко, так і залишилися «компанією друзів».

Звісно, прискіпливий український читач знайде безліч приводів дорікнути авторові. Але тут ідеться не про повноту дослідження й глибину занурення у контекст, а про український дискурс у світі: про нас говорять, отже, ми існуємо на інтелектуальній мапі світу. Студія Белеци важлива і потрібна нам для неупередженого розуміння культурних процесів не так повоєнного радянського періоду, як доби незалежності. А якщо зважити, що культура загалом формує світогляд людини, то «Берег очікування» частково пояснює, чому Україна й досі не може позбутися «опіки і турботи» колишньої метрополії. Безперечно, згодом і в Україні з'явиться покоління дослідників української культури без радянського бекграунду, яке зможе повно та об'єктивно вивчити й оцінити роль шістдесятників в історії української культури. А поки чекаємо, добре було б перекласти «Берег очікування» українською, щоб і пересічний читач зміг більше дізнатися про шістдесятників.

Софія Ольжин